

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Anders kijken naar de staat

door Hannah Bout De auteur is bestuurskundige en stafmedewerker van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Ben je vrij dankzij het bestaan van de staat, of ondanks het bestaan van de staat? Gijs van Oenen begint zijn boek *Onbegrepen overheid* met deze vraag. Zijn boek gaat echter niet over de vrijheidsvraag, maar over de vraag wat de staat is en waarom deze ondefinieerbaar is. Begrip van de functie van de staat is voor steeds meer mensen een probleem, en daarmee ontstaat er een tegenstrijdigheid in de relatie tussen mens en staat. Enerzijds verwachten burgers steeds meer van de overheid, anderzijds vindt diezelfde groep burgers het ook steeds moeilijker dat dezelfde overheid eisen stelt aan het burgerschap.

Goede start

De inleiding van *Onbegrepen overheid* staat vol met rake observaties. Dat stemt hoopvol, evenals de belofte op de kaft van het boek: ‘tegendraads denken over de staat’ en ‘een nieuwe filosofie over de kracht en kwetsbaarheid van de staat’. In de eerste hoofdstukken wordt aan de hand van veel moderne denkers uiteengezet waarom het zo lastig is om een precieze definitie van het begrip ‘staat’ te krijgen. De moderne staat omvat talloze democratische instituties en organen. Een eenduidig begrip van de staat is daarom moeilijk te definiëren, en dat maakt het begrijpen van de staat

of de overheid voor een steeds grotere groep mensen lastig. Tegelijkertijd is staatsbegrip wel belangrijk, want de overheid is kwetsbaar en kan bezwijken onder voldoende druk, wantrouwen of ondermijning. Van Oenen verwacht op dit moment veel van adviesraden, zoals de Raad van State, en van de ambtenarij; minder verwacht hij van de politiek, en voor burgers vindt hij het zelfs te veel gevraagd om de staat te doorgronden.

Zoeken naar begrip

Van Oenen behandelt op een geduldige en uitvoerige wijze veel filosofische theorieën over de staat en zet veel begrippen (sociaal contract, overheidsverhoudingen) en ontwikkelingen (New Public Management) uiteen. Van Oenen laat zien dat staatsbegrip ‘even noodzakelijk als problematisch’ is. Onbegrip van de overheid komt doordat het doel van de staat onduidelijk is. Een antwoord op de vraag waartoe de staat dient, zou helpen bij het begrijpelijker maken van de overheid. Tegelijkertijd blijft de staat ook voor een deel onbegrijpelijk, iets wat we volgens Van Oenen moeten accepteren. Naast het onbegrip van het doel van de staat, houdt Van Oenen een betoog voor nog twee vormen van

Gijs van Oenen

Onbegrepen overheid.

Tegendraads denken over de staat

Boom | 2024 | 264 pp. | € 24,90 |

ISBN 9789024467341

onbegrip: tegenbegrip en antibegrip. Hij spreekt van ‘tegenbegrip’ als men wel begrip heeft van het doel van de staat, maar hierbij een alternatief doel voorstelt aan wat de staat eigenlijk zou moeten doen. Van Oenen spreekt van ‘antibegrip’ als iemand niet in staat is om de staat te begrijpen, onverschillig is over de staat of zelfs de staat ontkent. Dit begrip komt voor bij burgers die de staat niet kunnen begrijpen, en bijvoorbeeld ook bij (parlementaire) bewegingen die genoeg scheppen in hun ‘desinteresse’. De staat als ‘onmenselijke entiteit’ is ook niet te begrijpen, denkt Van Oenen. Hij vraagt

van de politiek, adviesraden, ambtenarij en de samenleving om na te denken over hoe samengeleefd moet worden; pas dan kan het doel van de staat bepaald worden en kan begrip voor de overheid ontstaan.

Vanuit christendemocratisch perspectief gezien is Van Oenen wellicht te pessimistisch over de vermogens van burgers om de staat te begrijpen en de samenleving vorm te geven, en geeft hij juist te hoog op van de overheidsinstanties die dit begrip zouden moeten brengen.

Genuanceerd

Voor de ervaren lezer van politieke filosofie is het daarom wellicht een minder interessant boek. Het genuanceerde karakter van dit boek prikkelt niet zoveel als de ondertitel op de kaft doet vermoeden. De belofte van het tegendraads denken wordt in de uitgebreide en genuanceerde uiteenzetting van Van Oenen niet waargemaakt. Maar voor de beginnende lezer van politieke filosofie, de

geïnteresseerde burger of een ambtenaar – eenieder die op zoek is naar een beter begrip van de overheid – is dit een goed boek. De complete inleiding in de politieke filosofie over de moderne staat en de uitwerking in verschillende casussen maken het een boek dat leert om op verschillende manieren naar de staat te kijken en dat helpt om het begrip én het onbegrip van de staat te begrijpen.